

Universitätsbibliothek Wuppertal

Q. Horatii Flacci Opera Omnia, A Pet. Gvalt. Chabotio Viro In Omni Literatvra Perfectissimo, Admiranda Ingenij & Iudicij dexteritate, eruditionis varietate, & linguarum elegantia, triplici artificio ...

Horatius Flaccus, Quintus

Basileae, 1615

Appendix

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1488](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1488)

I. IACOBVS GRASSERVS,
IO ANNI SANRAVIO
DOMINO IN LANSARGVES.

S. P. D.

OBILISSIME SANRAVI,

Aequè mihi Musæ ipsæ, atq; D. CHABOTII, meritissimi Senis, pij Manes irascerentur, nisi & illas pagellas, quas Reipub. Litterariæ destinata mea curiositas, confecto iam opere, inter Analecta eius felici manu deprehendit, vel in tui gratiam Publici iuris facerem, quando ad elegantissimarum quarundam odarum utilissimam illustrationem, notis abundant singularibus, quas tibi ante Novennium Monspelij apud Heroicum Virum, D. CLAVDIUM SANRAVIUM, Parentem tuum, & Patronum meum, æternæ venerationis honorandum, D. IULII PACII à Beriga, & D. IOANNIS GIGORDI suasu priuatim prælegi. Charissimi igitur, quotquot sunt, Humaniorum Litterarum Studiosi, & hisce reliquiis Tecum fruantur, quæ in Augustissimo Palladis Templo, religiosioribus Mystarum & Sacerdotum osculis, cum solemnî veneratione exhiberi dudum meruerunt. Vale. Basileæ ∞ 15 CXV. Kal. Mart.

Ad Enarrationem Grammaticam
odæ tertiæ. lib. 1.

IN versum, *Ventorum Pater*:] Æolus dictus fuit modò ἀλφειάνεμος, modò πωσάνεμος, modò πωλυσάνεμος, ἢ πωλυσάνεμος, quo postremo cognomine Diog. Laertius scribit lib. 8. Empetoclem vocatum, quod Etesias ventos vehementer flantes, & corrumpentes fruges sedauerit. vide ibidem rationem sedandi, quæ ille vsus est per vtres ex pellibus asinorum factos. Ventorum autem ortum, quidam motibus aquarum tribuunt. Et de origine, natura, & numero ventorum, lege lib. 5. Senec. Naturalium Quæstionum.

In verb. *Necessitas*.] Sic Græcè definitur, ἀνάγκη ἐστὶ νόμος βέβαιος καὶ ἀμετάστροφος διὸ καὶ τῆς προνοίας. id est, firma sanctio & immutabilis providentia potestas, de qua Thales interrogatus olim, τί ἰσχυρότερον, id est, quid validissimum & potentissimum respondit, ἀνάγκη, πάντων

γὰρ κρατεῖ, i. necessitas omnia enim vincit: quam Homerus Ὀδυσσ. γ. περιφραστῶς sic enuntiat, Ἄν' ἢ τοι, &c.

Ad Enarrationem Grammaticam
odæ quartæ lib. 1.

IN verba: *Gratia decentes*.] Laudes autem Gratiarum à multis, præsertimque à Poetis celebratæ sunt, atque inter eos à Pindaro eod. 14. ὀδυσσ. in initio, quas sic affatur primum γενεῖος, deinde καὶ ἐν ἑσθ. loci interpretatio latina hæc est,

O Charites pinguis Orchomenii celebres Regina, audite, quum vos precor & imploro. omnia enim ope vestrà mortalibus contingunt grata & iucunda: si quis sapiat: si quis pulchritudine corporis præditus sit: si quis splendorem formæ habeat: Neq; enim Diu ipsi sine opera venerabilium Charitum choros & conuiuia regunt: vbi pro decentes dicuntur σεμνὰ, id est, integra ac venerabiles παρὰ τὸ σέβειν. vide ibidem affatum Poætæ & collocationem cum singulis.

Quare autem sint tres Gratia; quare sorores, quare manibus implexis, quare ridentes, quare iuvenes, quare virgines soluta veste ac pellucida, discere potest quisque e lib. 1. cap. 3. de beneficiis apud Senecam. Vocis autem Græcæ etymon est παρά τὸ χάρις, χάρις, χάρις, atque ipsum χάρις παρά τὸ χῶ, τὸ διαχέω, id est, diffundo, quia solet læticia cor dilatare, & sanguinem in superficiem corporis diffundere: vnde videntur tria illa existere, ἄπειρ σημαίνει τὸ χάρις, τὸν θεὸν τὸν δωρεῶν ἢ τὸν ὑπὲρ πᾶσιν, i. e. quæ significat vox Charis Deam, donum & eximium deorum.

Ad verbum Myrto.] quare Myrtea festa in conuiuio visitata olim? Fortassis etiam πρὸς τὸ τὸν οἶνον γίνεσθαι ad vinolentiam abigendam: Sed Diotcorides loco inferiori scribit id efficere τὸν ἐξ αὐτῆς ἐκβληθέντος τῆς παραπὸ οἶνον προσινομένου, i. vinum ex ipsius fructu expressum & præpotum.

Ad verba: Lucis umbrosis.] pro hoc Virg. 6. Aeneid. dicit, Lucis habitamus opaci: Sed verior est definitio, vt lucus sit nemus religiosus locis aut delubris vicinum, & ferè numini alicui sacratum: vnde olim factum fuit, vt ibi asyllum constitutum sit ad aram vel ad statuam principis: quò, velut in tutum præsidium se reciperent fontes: quos inde vi extrahi nefas erat. Ita Virgilius Aeneid. 8. de hoc fecit.

Hinc lucum ingentem, quem Romulus acer asyllum Reuulit.

vide illic notas Seruui de origine asyli, dicit παρά τὸ μὲν εἶναι θῶρον ἢ ἐκαίτιον σὺλῆν, id est, à vetita potestate inde fontem extrahendi: alio nomine dicitur Ἐκκλιτικός Κρησφύγετον, cuius vocis rationem Eustathius reddit Oduo. λ. ad vers. Κέρην Μίνως ἀλοόφρονος &c. ὁ δὲ Μίνως ἐν ταῖς περὶ τὴν ἀρχαίαν ἀλοόφρονος δὲ ὁ τοιοῦτος, τοῖς κρησφύγεσι ἀναλάθην, ἔξενάθηρε γὰρ ἡμεῖς τὴν θάλασσαν, ὅτι δὲ φεύγοντες τῆτον ἐπὶ τὸν Κρησφύγετα, τὰς κρησφύγετας τῆς ἐν τῷ τοιοῦτος Κρησφύγετος ἀυτῶν. i. Minos autem extendit imperium, quippe qui talis nosset perniciem sceleratorum. Mare siquidem expurgauit latronibus ac piratis: qui hunc defugiebant, vocabant perfrugium suæ fugæ ac receptum a tali Crete, crephygeta, tanquam Asyla quædam. Ius quoque liberalitatis, & franciæ dicitur ἡ ἀσουλία.

Ad verbum iam premet.] Hic τὸ iam valet τὸ mox, quod dicitur de breui futuro: potest autem τὸ premet exponi, occultabit te, nemini postea conspicendum, vt premere altum dolorem corde, Aen. 4. & premere odium. Quoniam autem L. Sextius iam dictus est in Dialecticis ad locum complexionis proprius aliis quibusdam accedere ad finem vitæ, quòd esset πέμπτος, libet rationem huius vocis reddere e notis Eustathii in libros Iliad. σ. χ. ψ. dū explicat verbum ipsius coniunctum, τὸ δυσπέμπτος in hac syntaxi, δυσπέμπτος πόντος, τῆς, δυσπέμπτος, δυσπεμπτός, i. mare procellosum & inmanigibile: quod nauis percurrere minus potest, nec mercatores tuto transmittere: in qua verbi iunctura τὸ π verbum est in φ. ad distinctionem τῷ πέμπτος: quo significatur translata ætas senilis, cuius recensentur, velut gradus, ὁμογέρον, ὡς νῦν ἀρτι γηράσκων ἢ εἰσῶν τὸ γῆρας. i. crudā & viridi prædictus senectute, tanquam nunc primum senescens & senectutem subiens: Deinde ὁ γέρον: quod videtur interpretari vox Latina silicernium: vt enim hoc videtur ex eo dici, quòd curuus despicit silices; sic γέρον παρά τὸ εἰς γῆν ἔρῶν, quòd terram. Postea ὁ πέμπτος, ὡς ὑπέργηρος, βαθύγηρος, ἐχάτηγηρος, καὶ ἤδη ἢ αὐτὸ τὸ γῆρας ἢ ὑπέγειον, ἢ πρὸς τὸ θανάτῳ ὄν. i. tanquam decrepitus, & iam iam e senectute exiens, & morti propinquus. Postremo σφραγ. i. firmiens extremum vitæ, tanquam fabula, actum. His autem

plures senectutis gradus Seneca breuiter videtur expressisse epistola 4.4. ad finem descriptæ sic vitæ humanæ. punctum est, quod viuimus, & adhuc puncto minus: sed hoc minimum specie quadam longioris spatii natura diuisit, aliud ex hoc infantiam fecit, aliud pueritiam, aliud adolescentiam, aliud inclinationem quandam ab adolescentia ad senectutem, aliud ipsam senectutem. in quàm angusto (vitæ humanæ spatio) quot gradus posuit?

Ad Enarrationem Grammaticam odæ 36. lib 1.

Ad verbum Damalis.] Hanc vocem defleat Eustathius in Iliad. εἰ ἐν τῷ δαμάσω, sicut ἡ δαμάς, ἄρτος, i. vxor, παρά τὸ δαμαῖναι καὶ ὑποστρέχειν i. e. quod viro subiecta sit. Est autem δαμάς proprie ἡσ νεός, id est, iuuenca. Gall. ieuuisse, aliter dicta πόρτις, vnde fit ὑποπορτισμός ἢ πόρτις, quæ definitur δαμάς ἢ ἀρτι πορτεῖναι δαμαίνεσθαι, i. iuuenca, quæ non ita pridem incedere potest. &c.

Ad Enarrat. Grammaticam odæ 37. lib. 1.

Ad verbum Nunc est bibendum &c.] Hæc oda quibusdam decantata videtur ad imitationem Alcæi Mitylenæi, quod vt illi sic persuasum haberent, auctor & suator Athenæus fuit, qui hanc sententiam, νῦν χρὴ μεθύσκειν καὶ τινα πρὸς βίαν πίνειν, &c. consimiles scriptorum aliorum γυνάκας in 15. libros collegit: sed huiusmodi iudicium vix potest fieri de toto carmine ex vno ipsius versiculo, ac difficilium multò, quam de toto leone ex ipsius vnguiculo, primum enim vis prioris Græci verbi non satis exprimitur Latino: Deinde secundum carminis Latini membrum non Græco respondet interpretatione: vnde magna sit mihi coniectura, si vera esset imitatio Alcæi poetæ Lyrici, Horatium alio vsu exemplari, atque nos, vbi fortasse simile legeretur ei, quod à nobis expressum fuit ode 4. huius ad vers. alterno terram quatunt pedes, non tamen ad versum, sed ad sensum, σφοδρότερον τὸν γλῶσσαν ἐπακλύσει ποσὶ παύσει, ἢ, vt amicum admonitus ab Odoardo Biseto Charlæo, viro pio & literato Anno 1594 Basileæ mortuo hac ode iam typis Basileæ mandatâ, ἢ χθονὰ πρὸς βίαν παύσει. Quod si quis velit retinere Alcæi verba, ut sunt initio proposita, posteriora quidam, πρὸς βίαν πίνειν, erūt ὡς κατ' ἐπιθήκησιν τὰ τῶν προτέρων ἐρμηνεύσιν, τῶν νῦν χρὴ μεθύσκειν. contra, si his subiiciantur τὰ τῶν χθονὰ πρὸς βίαν, hæc, obrutum esse vino, & impedito ferri pede pugnant cum his, libero pede pulsare tellurem, vel Chremete Terentiāno iudices qui in Eunuch act. 4. Sc. 5. se vini suauitate quidem captum profiteretur, sed firmam mentis constitutione cassum & inanem,

At si data Hercle verba mihi sunt: viciu vinum, quod bibi.

At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchre sobrius!

Postquam surrexi, neq, pes, neq, mens satū sum officium facit.

vel factu numerosæ saltationis periculo in homine plus potu. Vt autem huius verbi μεθύσκειν tibi, Lector sit notior, subscribam notas Eustathii in vers. Iliad. μ.

Εὐνήμαρ δ' ἐς Τεῖχος ἰα ῥόον, ὃ δ' ἄρ' ἄρα Ζεὺς οὐδέχσθ. i. Sed nouē dies ad muros misit fluxū, Iupiter pluebat con-

continēter: quarū interpretatio ita se habet. Annotandū a. est in voce ἐννῆμας familiariter Homerū numero vii nouenario. Hac quoque verbis, ἴει πόον componere τὸ ἰσθῶν significās aliās piscem, qui secundum fluxum fertur, vt fama est: verbi autem ἴει primigenium videtur τὸ ἴ, id est, mitto: ex quo deflexum est ἴω similiter huic χῶ, χύω, δῶ θύω, aliaque ex aliis similia. Plenē quoque pronuntiatum est τὸ ἴε δ' ἄρα Ζεὺς. id est, pluebat Iupiter. Multū enim sufficeret tantum dicere pluit, vt fulgurat, Ioue minime expresso, vt satis intellecto. Sed ē dicto verbo ἴει sit iuncturā μεθύειν, sicut hac σύνορα, μεθύειν καὶ μεθύειν. Idem tamen Interpres notat Iliad. β. hoc posteriori γινώσκαι ἀπὸ τῆς μεθύειν, vnde quoque μεθύειν; id est, ab eo, quod se remisse ac negligenter gerat, vt μεθύειν sit ἀμελειῆς ἢ ἐνδύτος ἢ ἡμεδύμενος ἔχωρ. τὸ μὲν μεθύειν, inquam, τροπικῶς sumtum, vt sit post cibum irrigari: quod alius quidam (is est Alcæus ἐ lib Athenai A.) extulit per τέρψινος, i. e. made fieri in hoc loco, humectis pulmones vino. dicta quidem translatio habet rationem consentaneam verbo βρέχειν, quod ipsum de facultate bibendi dictum inuenitur apud Antiphanem, oportet, ait, comedentes largē perfundi. apud Eubulum, perfusus vino & bene potus vemo: quod etiam interpretans addit, vt propinauit mihi, sic ego illi propinaui. Ita videtur hic locus ex eodem lib. explendus. Quinetiam nonnulli, quorum Aristoteles vnus fuit Athenæo lib. β. pag. 20. dixerunt verbum μεθύειν idem significare, quod vino vt largiū post sacrum factum, argumento est Διονυσία, scilicet de nomine Dei & vini: de quo dicitur, deo volente, epist. 13. lib. 1. quæ ratio vocis sic iuncta ab Aristotele mihi non probatur, quum simplex ἴειν συγγένειαν ἢ potius συγγένειαν habeat cum nominibus θύος ἢ θύον eiusdem coniugationis, significantibus suffimentum sacrificii, & arborem thuriferam. Prioris est testimonio vers. Iliad. β. vbi Hector sic matrem Hecubam alloquitur,

Ἐρχεο σὺν θύοισιν ἀολλύσασα γεραιάς. i.

vade cum suffimentis (ad ædem Mineruæ) vbi congregaueris matronas.

Hic interpres annotat, ἀντι τῆς σὺν θυμιάμασι & rectus est τὸ θύος, ἐν τῆς δὲ παρὴν ἢ τῶν θύων θυσία, κλυθῆσα ἢ ἀντι τῆς τῶν θυσιῶν ἀναθυμιάματι, i. ex hoc autem deriuatum est sacrificium ex animalibus, vnde apud Platonem epist. 7. θύσαι θυσίαν, sic dictum, quod exustione carnium exhalet atque euanescat fumus & nidor. Quod si relinquendus esset huic iuncturæ locus, mirè concisum videretur verbum μεθύω pro μεθύειν, quale postulat ratio coniunctionis, vt in μεταθύω, i. transcurro ex μετά ἢ θέω. Quamquam equidem sum minime inficius, ὅτι ἢτε ἡρωσάδην, ἢτε εἰσοφρυγία μεγάλη τε ἢ ἀχιση φιλὰ ἀεὶ συνοπλοῦσθαι τοῖς θυσιῶν πανηγυρισίαις. i. quin crapula, ingeniq; atq; turpissima ei vicietas comes semper sit celebrum sacrificiorum, cuius rei sunt indicio Tanralia Israhelitarum exod. 32. vt Dionysia & Bacchanalia Gentium li. 2. Blodi de Roma triumphate, qualia Eumæus recenset Vlyssi Ὀδυσσ. ξ. sub Πειθὸς δὲ τῆς βίας εἶτι λυτῆρος, Διονί δὲ Διοχέρι δαίη ἢ παρὰ τὴν Κόμην Διόκωμιν βιαζομένην, vt proverbialis sententia Sophoclis apud Athenæum lib. 10. indicat,

— τὸ πρὸς βίαν πίνειν,

Ἴσορ ἡμῶν πέφυκε τῶν ἀνθρώπων βία. i.

Cogi ad bibendum aequè malum esse solet,

atq; cogi ad sitim ferendam, vel. bibere per violentiam par est malum huic, sitire per violentiam.

Ad verbum Remis adurgere] Remi hac Definitione possunt declarari, vt sint conti vel perticæ in latum definentes instar alæ & palmæ, vnde dixit Euripides πῆρσις ἐπέσσειν, alis remigare, quibus naues impelluntur, & vndæ franguntur, & remouentur, à quo quidem æctu, creduntur rem nomen inuenisse, vel παρὰ τὸ ἔσειν Græcè nominantur ἐπέσσειν ἢ κωπέωνες, & remigare ἐπέσσειν ἢ κωπέωνες, i. proprie dicitur λαβὴ ἐπέσειν

capulus remi, vnde κωπέωνες ἢ κωπέωνες, an satus gladius, sicut ἐν δὲ τῆς λαβῆς, è capulo, appellatur ἐπιπέσειν χροσολαβῆς, pugio aurei manubrii. Pars autem remi latior & extrema vocatur ἐλάτη, quam Virg. reddit palmulam. Remus autem συνορῶν μορῶν habet tonsæ, initio 7. Æneid. in lento luctantur marmora tonse. Remi dicti in discutendis fluctibus, sicut tonsæ à tondendis, & discutendis capillis, ait Seruius.

Hac autem locutione adurgere fugientem Cleopatram,] Summa indicatur festinatio persequentis, multoq; maior indicata fuisset, si ad remos addidisset ventos, vt Cic. ad Cornificiū scripsit, Atq; inde vēris remig, in patriā omni festinatione properauit. ita redditio cōparationis celeritate propositioni duplici respondisset.

Ad verbum Non humilis.] I. non obscura, Galli N' estant pas vne femme de bas estat, & condiciōn. His duobus geminatis Cic. solet opponere clara & præstans, cum illa affirmatiuè pronuntiantur, sed cū negatiuè, vt hic vnum, & in expositione alterum, idem sonant atq; hæc ipsa, clarus & præstans. At quoniā hic concursus Epithetorum, priuata & non humilis, est quibusdam obscurus, vt amicè monuit me D. Michael Loefenius hospes meus Argentorati, hellenismus videtur tam apertè mihi explicandus, quàm ellipsis τῆς μορῆς ut aut similis, explenda. Non est autem dubium, quin Poeta dixisset, inuidit victoribus Liburnis gloriam victoriæ in conciscēda sibi morte, quam hi consequuti fuissent, si potuissent illam viam deducere Romam triumpho superbo, vt mulierem priuatam, omniq; splendore ac generis imperiique dignitate spoliata. Ita doluisse Augustū Dio l. 51. narrat, ὁ δὲ δὴ Καίσαρ, μνησθὲν τὸν τρόπον ἀναβιάσασθαι τῆς Κλεόπατρας Διωνυθείς ἐνέειλε μὲν ἢ ἐθάμνασε ἢ ἐλέησεν, αὐτὸς δὲ ἰσχυρῶς ἐλυπήθη, ὡς ἢ πάσης τῆς ἐπὶ τῆ νικῆς δόξης ἐστέρμημένος. i. Quā Caesar nullo modo posset in vitā reuocare Cleopatram, commiseratus est eā cum admiratione & dolore, tanquam omnis victoriæ gloria, qua solet cerni in triumpho, spoliatus.

Ad Enarrationem Rhetoricam eiusdem odæ.

AD verba. si. ut stomachus ingratos cibos.] Ita Scholiastes Pindari enucleat, ἀπὸ μεταφορῆς τῶν ἐν τῷ στομάχῳ σιτίων, ἀπεθρόντα μὲν ὄντι τῆς μετὰ λαμβάνοντος αὐτῶν, ἀπετίει δὲ μέγαντα τῷ στομάχῳ μὴ διωνυθῶτος καὶ ἐργασάσθαι αὐτὰ, βλαβήν οἶδεν ἐπάγειν. i. sumtum est ab esculentis, qua in stomacho concocta profunt iis, qui ipsa sumserunt: sed minime concocta & residentia, quia stomachus non potuit ea conficere, detrimentum & damnum confueverunt inferre iisdem. Ita quoque Interpres Homerī Iliad. α. in scholiis ante hos versus,

Εἰ περ γὰρ τε χόλον τε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ, Ἀλλ' ἄγε καὶ μετ' ὀπίσθον ἔχει νότον ὄφρα τελέσῃ Ἐρ σήθεσσιν εἴοισι. i.

Quamuis enim eodem die decoxerit iram, Postea tamen retinet iram (memorē) donec perfecerit in pectoribus suis.

enodate idem verbum explicat, τὸ δὲ καταπέψῃ μετλωσθῆναι ἀπὸ τῶν σιτίων τῶν μετὰ βρώσει ἰκανῶς καταχθέντων ἐσω ἀχει καὶ πέψως, οὕτω γὰρ καὶ ὁ κρυψίχολος πέψῃ τὸν θυμὸν, ὁ δὲ νότος ἐστίν, ὁ δὲ μὴ κρύψῃν εἰδώς, θεραπείων καὶ τῶν πῶτε. i. hoc verbū translata ἔστ' a cibis, qui post comesturam intus, i. in stomacho satis ad concoctionē ἴσθ' retinentur. Sic etiā crispicholus irā concoquere videtur: Sed cotus est, qui nequit occultare iram, neq; coquere, sed modo quodam euomit, prætere a τὸ πέσσειν, ἢ πέψῃ ponitur interdum pro mederi & somentis delinire. ex his manifesta est differentia τῶν καὶ χόλος καὶ νότος, quam ode 6. huius lib. ostendimus ex hoc interprete.

Paulò post, ad verba, *Ebrios dici posse qualibet re expletos.* His deniq; omnibus tropis indicatur summatium rerum fatieras & abundantia. Huc adde in *dulci fortuna* μετωνομίαν esse efficientis. Ita Demosthenes εὐνομένην πρώτην dicit, τὴν ὑμῶν τύχην εἶναι ὑπολαμβάνω, i. existimo e re vestra esse: vbi τὸ τύχην ἀντὶ τῶν πραγμάτων ὑπ' αὐτῆς δοθέντων ἢ φυλασσομένων. i. fortuna pro reb. ab ipsa datur & conseruatu opinione Ethnicorum ponitur. vt hic Cleopatra ebria erat nimis magnifico rerum suarum apparatu. Sic Græci τὸ μεθύσειν, de quo fuit fusè dictum initio Gram. huius odes, vsurpant ad significandam rei cuiusvis redundantiam, vt Seirachides c. 1. facit, πλεῖστον σοφίας φοβῆσαι τὸν Κύριον, ἢ μεθύσειν αὐτὸς ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῆς. i. plenitudo sapientie est reuereri Dominum, atq; hæc inebriat reuerentes se fructibus suis. Simili tropo Cicero lib. epist. 3. ad Q. frat. vsus est: ἂν κατ' ἴνα με obseruari scio, vt eius ista odia non sorbeam solum, sed etiam concoquam.

Ad Enarrat. Grammaticam
odæ tertiæ lib. 2.

Ad verba, *Non secus.*] circa finem. *Non secus ac iusti faciunt.* Quod Græci sic efferunt, ὁμοίον πράττειν, ὡς ἐγὼν ἐπέλεσσα. sic interdum ponitur copulatiua pro redditua, sicut Isocrates ad Demonicum scribit, & loquitur: ὁμοίως ἀγαθὸν μηδέ τι φιλῶν ἔχειν, ἢ πωλλὸς ἐπίεικτος μεταδιδέσκειν. i. Similiter est turpe nullum habere amicum, atq; multos subinde mutare sodales.

Ad Enarrat. Grammaticam
odæ 13. lib. 2.

Ad verbum *Pagi.*] in fine. E notis tamen Eustathii in *Odyss.* e. quum vocem πελοποννησίου ita definit, πάγοι δὲ διορίζονται περὶ πόδας ἔξοχα, ἢ εἰς ὑψος ἀνέχουσαι ἑξῆαι ὡς τράαι, ὡς ἀνδοὶ ἐπαχθὲν τὸ, πάγοι δὲ εἶναι. i. pagi definiuntur fastigia & eminentia petricose, aut saxa acuta in sublime se attolentia, quasi pagi acuti significent quid coactū & compactum: ita pagus dici videtur παρὰ τὸ πῆχυ-
δα. Pagus Græcè dicitur νόμιον παρὰ τὸ νό, τὸ νοιμῶμαι, i. à verbo cubandi & dormiendi, & definitur τὸ χοῦρον ἀπέχιστον, ἢ νοιμητήρια, ἢ ἀνὰ πᾶσιν ἑωῶν τε ἢ ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν ἀγρῶν. i. locus non muris cinctus, dormitorium & requies tam animalium, quàm hominum ab agris. Quomodo autem initio pagus constitutus sit Aristoteles docet lib. 1. cap. 1. Politic. ἢ νόμιον ἐν πλείονων οἰκίῳ ἐστὶ νοτιονία πρώτη χεῖρας ἐνείρη μὴ ἐφ' ἡμέρας. i. pagus est prima societas ex pluribus adibus constituta utilitatis non quotidiana gratiâ. Μάλιστα δὲ πατὰ φύσιν ἰδίον ἢ νόμιον ἀποιτία διπλάς εἶναι, ἢς παλαιοὶ τινες ὀρογαλακτάς, παιδίας τε ἢ παιδίων παιδίας. i. Pagus verò maximè videtur esse colonia & propagatio quadam familia eorum, quos nonnulli vocant collactaneos, & filios esse & filiorum natos, hi sunt nepotes.

Ad Enarrat. Grammaticam
odæ 14. lib. 2.

Ad finem explicationis *Nec moram.*] Huc certè pertinet, primum illud de Gorgia Leontino Isocratis magistro, quod annotauit Eustathius in vers. *Odyss.* α. Ὁ γέμοι ὑβρίζοντες &c. quodam auctore apud Athenæum, λέγεται δὲ ἢ Ποργίας Λεοντίου ἐν βαβί γήρα ἴσθας μετ' ἀιδοῦστος, ἢ γοῶν ὄντων ἢ τῶν ἀιδοῦστων ὑγιῶς ἔχειν καὶ ἐρωτηθεὶς τινὶ διαίτη γγώμενος οὕτω βιώσει. φάσαι, ὡς ὄδον πώποτε ἡδονῆς εἶναι πράξας, ἢ τὰς ἀπάντων ὑπερβολὰς ἐυλαβήμενος, ἢ ἀόρμενος, ἢ δὴ τῶν τὸ μέτριον εἶναι. i. dicitur autem Gorgias Leontinus ad summam senectutem vixisse

cum magna sensuum integritate: atq; interrogatus, qua victu ratione vsus tandiu vixisset, respondisse, quod nihil vnquam fecerit voluptatis causâ, immodicus rerum omnium vsus vitavit, & in mediocritate rei cuiuslibet suauitatem homini temperanti quarendam esse arbitratus sit. Eodem deinde spectat illa inductio exemplorum, quæ *Cato* in Dialogi exordio apposuit de longa vita celeberrimorū Philosophorum, Oratorum, Sophistarum, *Platonis, Isocrati, Gorgia, Ennii:* quæ leges lib. de senectute.

Et paulò post, ad verbum *Illacrumabilem.*] Ideo *Agamemnon* ἰλιάδ. ἰῶτα sic illum describit, quum Achillem per legatos Nestorem, Aiace, Ulysses, Phœnicem monet de sua ira ponenda, ἀμειλίχῳ Αἰδῶν τοι ἀμειλίχῳ, ἢ δ' ἀδράμαστος. i. mansuescat (*Achilles*) *Pluto* quidem implacabilis (est) & indomitus. Ideoq; omnium deorum odiosissimus hominibus. Hæc autem Epitheta Homeri de Plutone Scholiastes notat posita, ἀντὶ τῶν λόγων τε ἀγοῦ τευτος, ἢ βία ἀνικτος, pro eo, quod *Pluto* neg, verbis facinari, nec vi superari possit. οἷς ἐπαγοίμαθα ἢ ἴνας. i. quibus aliquos impellimus ad quid agendum. Huic tamen loco parum conuenit cum altero sequenti è *Plutarcho* & *Platone:* sed pro, *Illacrumabilem* dixit ode 3. huius lib. nil miserantem *Orcum.*

Amice places.] *Amicus* ab æqualitate animi cum altero seruata dicitur, quasi animæquus, ὁ θῶν συγμοσίμῳς id est, concisè amæquus, deinde κατὰ τὴν ἀλλόωσιν τῶν σοιχείων *amicus*, vt alicubi monuimus: verbum autem *places* διωτικῶς, pro, etiam si contendas & possis placare.

Enauiganda.] Pro enauigare Græci dicunt ἐναυεῖν, quod est nauigio ex aquis exire, atque nauigando euadere, sicut enatare natando idem præstare. Cicero priori vtitur translattè *Tusc.* 4. è quibus, tanquam e scopulosis coribus, enauigauit oratio. De vsu autem particule scilicet reuise notas Gram. in *Oden* 17. lib. 1.

Ad Enarrationem Dialecticam
Odæ 17. lib. 2.

Ad finem numeri 9. de conuenientia *Horoscopi* *Mæcenatis* & *Horatii:* quippe qui sint σιωμαρμένοι, id est *Ciceroni* confatales; ἢ σύνομοι ἀετοῦ habeant. *Miror* equidem, vnde venerit in mentem *Iohanni Rodino* I. C. vt in historica methodo sub finem hæc de præsentī *Poetæ* loco scripserit. *Habuit Carolus Quintus in ortu Capricornum Sydes,* vt *Cardæus* confiteretur: quo *Sydere* natus erat *Augustus:* qui propterea nummum *felici Sydere capricorni percussit.* Hoc enim voluit *Horatius,* quum *Hesperia Tyrannum capricornum appellauit:* quo in loco interpretes omnes lapsi sunt. Et certò tum erat humanitatis *Bodinianæ* sic lapsis dextram porrigere, & ad locum vel tam asperum & salebrosum, vel tam lubricum aliquam adhibere explanationem & rationem confirmandi pedis, ne quis ex posteris interpretibus eodem postea offenderet & relaberetur. Sed tamen quid ad consensionem *Horoscopi Cilniani* & *Horatiani* interea adiuuenti potest afferre ortus *Augusti* in *Capricorno?* Quid excusus ab eodem *Cæsare* nummus effigie huius ligni: quum nulla prorsus omnino possit hic concipi allusio allegorica ad tam arctum mutuatæ inter *Mæcenatem* & *Horatium* beneuolentiæ vinculum: quanquam ortus ille *Cæsaris* sub tali signo post euentum visus sit quandam prognosens rationem habuisse de *felici* dominatione ipsius in *Italia* & *Hispania?* Huc adde, quod *historiæ* *Suetonii* & *Dionis* pugnant cum *Horoscopo* *Cardani:* nam ille collocat natalè *Augusti* 9. Cal. *Octobris:* hic ve-

hic verò in Iulio, sicut noster poeta: quo quidam tempore noctes sunt breuissimae, ut dicitur Deo fauente s. epist. lib. 1. quod si ita est, non video quid momenti allaturum sit, quod Bodinus huc protulit. Hoc autem vnum in tota ode Poeta voluit demonstrare, Horoscopus Mæcenatis mirificè cum suo conuenire: vnde conficit consolationis gratiam non eum è vita exiturum, quin ipse vnà cum eo exeat. Hanc quidem Bodini opinionem D. Dionysius Lebbæus Batilius I. C. primus obseruauit & notauit, & notatum mihi postea indicauit amicè, ut est singulari in literas & literatos amore, qualè satis arguit tam poetica, quam historica ipsius scripta.

Ad Enarrationem Grammaticam
odæ 22. lib. 2.

AD verbum Maior inuidia.] Eam ob rem Græci accommodatè commenti sunt verbum μεγαλῶς, τὸ φθονῶ, ὅπως γίνεται παρὰ τὸ μέγα, οἱ γὰρ μεγάλοι φθονοῦνται, ἢ διὰ πλεονασμῶν ἢ διὰ ἁπλοῦν. verbum inquam, perappositè effectum ad subiectum huius affectus propriè notandum, quod à magno nominatur, solent enim in inuidia esse, qui vel opum, vel gloriæ vel virtutis magnitudine plus cæteris florent.

Ad finem explicationis Cygni, in verbo Alitem.] Inter alia epitheta huius aus sunt cygni Homero ἀδελχοδραγοὶ ἢ μακροπτεράχοι. i. oblongo collo ad talem in aquis perferuationem apto. Comparatur cantus ipsius cum illo Gruum à Lucretio,

Paruus est cygni melior canor, ille gruum quàm Clangor, in æthere dispersus nubibus austris.

Huc addam, quod Pausanias de Cygno scribit in Atticis pag. 30. vers. 7. cuius loci est interpretatio, Non longè ab Academia Platonis est monumentum, cuius in Philosophiæ studio præstantiam diuinitus significatam tradit. Socrates enim eà nocte, quam dies ille consecutus est, quo se Plato in eius disciplinam tradidit, vidisse per quietem cygnum sibi in sinum aduolasse. Cygnum autem canoram maxime esse auem vulgò creditur. Cygnū enim Ligurè (qui in Gallia Trās-paana sunt) regem musica laude clarum fuisse memorant, eumq, quum decessisset, ab Apolline in sui nominis auem mutatam. Ego verò apud Ligures regnasse in musicis solertem hominè, ut credam, facile adduci possum: sed h̄minem in auem mutatam, minimè sive dignum videri potest.

Ad Enarrat. Grammaticam
odæ 1. lib. 3.

AD verbum Odi profanum.] Statim à principio post citationem Aristot. ὅτι τοῖς πάθεσιν ἀνόητοι ἄνθρωποι ὄντες, ματαίως ἀκούσονται ἢ ἀνωφελοῦς. i. quod quum metibus animorum pareant, frustra audient, & inutiliter, ἐπειδὴ τὸ μέλος ἐστὶν ἢ γνώσις, ἀλλὰ πρᾶξις. i. quia finis huius. Ethica est non cognitio, sed actio.

Et paulo post inter argumentationes Chryssippi Lærtius lib. 7. refert hanc censoriam eiusdem animaduersionem in doctorem plebis profanæ, ὁ λέγων τοῖς ἀμύητοις τὰ μυστήρια ἀσεβῆ: ὁ ἱεροφάντης τοῖς ἀμύητοις λέγει: ἀσεβῆ ἄρ' ὁ ἱεροφάντης. i. Qui mysteria dicit profana, impiè facit: atqui antistes sacerdos dicit mysteria profana, hic ergo facit impiè.

Huc accedit, quod seruis olim minimè liceret cum ingenuis audire tam Philosophos, quàm Professores literarum humaniorum: quæ omnia sumta videntur ex cap. 29. vers. 33. Exod. vbi non dissimile scribitur interdictum. Extraneus ne comedito. Sunt enim sancta, quod clarius exprimitur cap. 7. vers. 6. Euagg.

secundum Matth. Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς σὺν ἀλλοτε τοῖς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων. μήποτε καταπατήσωσιν αὐτὰς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, ἢ σφραγίσουσιν ὑμᾶς. i. Ne date, quod sanctum est, canibus; nec proicite margaritas vestras coram porcis; ne quando conculcent eas pedibus suis, & conuersi lacerent vos.

Petronius Arbiter videtur principium huius retulisse ad delectum orationis poeticæ, quum in Satyrico sic præmonuit scriptorem carminis futurum. Effugiendum est ab omni verborum, ut ita dicam, vilitate, & sumenda voces, à plebe sumptæ, ut fiat, odi profanum vulgus & arceo. Idque præstarent operâ præconis ut est apud Plut. in vita Cariolani, ut quum Sacerdotes rem diuinam facerent, clarâ voce præco clamaret, Hoc age, ut attento animo sacris operam darent. Chysof. Fauete.] videtur hoc sumtum ex hoc carmine Ophi,

Φθέξομαι, οἷς θέμις ἐστὶ θύρας ἐπίθετε βέβηλοι. i. Loquar, quibus fas est audire vos profani, fores auribus vestris obdite.

hic versus inter adagia relatus est. Fauere autem propriè significat, bona fari, hoc est, benè ominari: quod optimè perspicias è lib. 1. de Diuinatione, idcirco omnibus rebus agendis, quod bonum faustum, felix, fortunatumque esset, præfabantur, rebusque diuinis, quæ publicè fierent, ut fauerent linguis, imperabatur.

Ad Enarrationem Dialecticam
odæ 2. lib. 3.

AD ea verba, quibus Lacedæmoniorum Respublica laudatur.] Vnde Simonides poeta τὴν τῆ Σπάρτης ἐπινομίαν ἐπέβη δαμασίμβροτον, ὅτι ποιεῖ αὐτῶν εἰς νόμους πατριδος διὰ τῆς μαθήσεως εὐπαθεῖς ἐνα. i. cognomen Sparta imposuit domitricem hominum, quod eos per disciplinam redderet legibus patriæ facile obsequentes. sicut Plutarch. in Agefilao & in Lycurgo.

Paulo post, in Enarrat. Gram. ad illa, quibus Paupertas describitur. Sic de eadem Menander, οὐδὲρ πενίας βαρύτερον ἐστὶ φορτίον. i. nullum est onus paupertate grauius. Idem πένια δ' ἄτιμον ἢ τὸν δυσγενῆ ποιεῖ. i. paupertas est causa, cur homo sit inglorius & ignobilis. Sanctius autem nos docet David Plalmo 37. v. 16. melius est paucillum iusto, quàm opulentia impiorum magnorum: quem quidem versum Basilius in suo Hexametro eleganter dicitur expressisse: Πένια μετὰ ἀνταρτίας ἀδύβης πιάσις ἀπολαύσεως τοῖς σωφρονῶσι προτιμωτέρα. i. Paupertas cum animo verè contento est hominibus moderatis plurius faciendâ, quàm omnia reliqua commoda. In hac autem comparatione non debet lector animum conuertere ad quantitatem opum, quum nemo dubitet multas opes paucioribus præstare, sed ad possessores earum iustos & impios, ut illi rem iuste honesteq, facere, ita eadem rectè moderatèq, vti solent: hi verò artibus iniquis diuitias congerunt, & iisdem turpissimè abutuntur, vè his diuitiæ magis sint administræ improbitatis, quàm honestatis, sicut ostendatur in Gram. odes 24. huius libri.

Ad Enarrat. Grammaticam
odæ 3. lib. 3.

AD verbum, Fera. vox autem Græca θῆρ, θύρας deducitur ab Etymologo παρὰ τὸ παδίως θέειν, ἢ γοῦ ἐνόλωσ τρέχειν ἢ παρὰ τὸ φέειν φθῆρ ἢ θῆρ. i. ab expedire ac facillè currendo, vel perdendo, hinc Germanorum Thier.

Ad Enarrat. Grammaticam

Odae 5. lib. 3.

Ad verbum Milesne. De Auo Licinii Crassi apud Parthos interfecti Plinius sic scribit lib. 9. cap. 19. Ferunt Crassum auum Crassi in Parthis interempti nunquam risisse, ob id ἀγέλαστον vocatum sicuti nec fleuisse multos. Affert tamen Cic. in actio- nib. è Lucilio, illum semel in vita risisse. Sermo au- tem hic habetur de Crasso, qui pugnans contra Par- thos occubuit, cuius signa Marius postea retulit: quod hinc tribuitur Auguito. Est epist. Ciceronis 8. l. 5. ad hunc M. Licinium Crassum, quem ne Consules Domitius & Appius à prouincia Syria reuocarent, quod dirarum obnuntiatione neglecta, exercitum Romanum illuc duxisset, Cicero impediit, quod Rei- pub. & Crasso perniciosum fuit.

Ad verbum Repensus. Ad rationem huius consue- tudinis de nummo aureo Romæ percusso pertinet, quod Plinius scripsit lib. 33. c. 3.

Ad verbum Flagitio. Scelus tu illud vocas Tubero? cur? isto enim nomine illa adhuc causa caruit: alii enim errorem appellant, alii timorem, qui durius spes, cupiditatem, odium, pertinaciam, qui grauisimè, temeritatem, scelus prater te ad- huc nemo, id est, non fuit scelus, sed aut error, aut ti- mor, aut spes, aut odium, aut pertinacia, aut temeri- tas: videtur etiam apertior fieri differentia è gemina- tione copulæ epist. 3. lib. 9. ad famil. Varronem, Valde id credo, laborandum est, ne, quum omnes in omni genere & scelerum & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum aut in- ter nos cessatio vituperetur. omne quidem scelus est fla- gitium, sed non contrà. Ideo minor est culpa in flagi- tio, quàm in scelere.

Ad verbum Fucio. Pro facere fucum Demosthenes dicit orat. 2. ολιυθ. ὅλως δὲ ὑδρίαις ἐστίν, ὅτινα οὐ πεφραμένοι ἐ- κείνος τῶν αὐτῶν χρησαμένω. i. denig, nemo est eorum, qui si cum illo aliquid habuerit negotii, non ab ipso fraudatus sit. quod est sumtum ab adulterima coma, quam Græci dicunt φονάκην ἢ πηνίκην, περιβεβλην, προπόμιον, Latini comam ascitam, & circumpositam, Galericulū. Gall. faut fe perruque: vnde verba φονακίσην pro decipere & fraudare.

Ad Enarrationem Dialecticam

odæ 4. lib. 4.

Ad finem explicationis numeri 6. Adhuc Poeta descripsit Drysum. Quò potest illud accedere ex Pindaro αἰδ. η. Ολυμπ.

— ἀγαθοὶ δὲ ἢ σοφοὶ κατὰ δόξιν ἀνδρες ἐγείνοιντο. i.

Strenui autem & sapientes viri diuinitus existunt.

Ode tamen Νεμ. κα canit ad verba στροφ. γ.

Συμβαλῶν λίαν ἐνμαρῆς ἢν τότε Γασάνδης πάλαι αἶμα.

— ἀρχαῖαι δ' ἀρεταὶ

ἀμφέρονται, ἀλλ' ἀσσομόνοισι γενναῖς ἀνδρῶν δένος. i.

Comecturâ facillè erat

percipere antiquum Pisandri sanguinem.

— antiqua autem virtutes

recuperant robur, qua permutantur seculis hominum.

Significat Aristagoram esse ortum è genere Menalip- pi, quod ipsi paternum etiam erat: vnde vult confice- re virtutes antiquorum restitui hominibus, alter- nantes robur per certas ætatum periodos: quod ar- guitur alternâ fecunditate & sterilitate arborum & terræ. Itaq; Lyricus accusat hinc imbecillitatem iudi- cii in parentibus Aristagoræ; qui de virtute filii futu- râ debuerant sic iudicare. Qui genus ducit à claris fortibusq; viris, vt Aristagoras, is ad summas natus est virtutes, ὡς τὰ πολλὰ. Interpretes vocant hoc argu- menti genus à signis, quum à procreantium materia erutum sit. Aristoteles lib. 2. c. 5. & 6. Ethic de hac fa- cultate naturali hoc scribit. Homines dicuntur qui- dem vim quandam & potestatem habere rerum be- nè & malè gerendarum à natura, non tamen viri probi aut mali ab eadem efficiuntur: hoc pugnat cū fide Christiana; præditi verò habitibus, id est, vir- tutibus aut vitiis affines, illis nominibus rectè vo- cantur, πᾶσα γὰρ ἀρετὴ, ἢ ἀν' ἢ ἀρετῆ, αὐτότε ἐν ἔχον ἀποτελεῖ, ἢ τὸ ἔργον αὐτῆ ἐν ἀποδιδωσι, οἷον ἢ τῷ ὀφθαλμῷ ἀρετῆ, τὴν τε ὀφθαλμοῦ ἀσφαλτοῦ ποιεῖ, ἢ τὸ ἔργον αὐτῆ, τῆ γὰρ τῷ ὀφθαλμῷ ἀρετῆ ἐν ὀρώμεν ὁμοίως ἢ τῷ ἴππῳ ἀρετῆ ἰσπῶν τε ἀσφαλοῦ ποι- εῖ, ἢ ἀγαθοῦ δραμῆν, ἢ οὐγενῆν τὸν ἐπιβάτην, καὶ μῆναι τὸς πολεμίας, εἰ δὴ ἴδ' ἐπὶ πάντων ἕτως ἔχει, καὶ ἢ τῷ ἀνθρώπῳ ἀρε- τῆ εἶναι ἀν' ἔξισ, ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἀνθρώπος γίνεται, καὶ ἀφ' ἧς ἐν τῷ αὐτῷ ἔργον ἀποδιδύσκει. id est, omnis enim virtus illud, cuius fuerit virtus ipsum benè affectum efficit, & ita tale, vt opus ipsius reddat, ceu virtus oculi efficit oculum studiosum & bonum, & opus ipsius. Virtute siquidem oculi benè cerni- mus, similiter virtus equi facit equum studiosum & aptum ad cursum & ad se hostem vehendum, & ad hostes sustinendum: si igitur hoc ita se in omnibus habet, & hominis virtus erit habi- tus, cuius vi homo probus efficitur, atque vi eiusdem benè suum efficiet opus & ofi- cium.

F I N I S.

